

Samling af Afgørelser

DOMSTOLENS DOM (Femte Afdeling)

21. februar 2018 *

»Præjudiciel forelæggelse – direktiv 2003/88/EF – beskyttelse af arbejdstagernes sikkerhed og sundhed – tilrettelæggelse af arbejdstiden – artikel 2 – begreberne »arbejdstid« og »hvileperiode« – artikel 17 – undtagelser – brandmænd – tilkaldevagt – tilkaldevagter i hjemmet«

I sag C-518/15,

angående en anmodning om præjudiciel afgørelse i henhold til artikel 267 TEUF, indgivet af cour du travail de Bruxelles (appeldomstolen i arbejdsretlige sager i Bruxelles, Belgien) ved afgørelse af 14. september 2015, indgået til Domstolen den 28. september 2015, i sagen

Ville de Nivelles

mod

Rudy Matzak,

har

DOMSTOLEN (Femte Afdeling),

sammensat af afdelingsformanden, J.L. da Cruz Vilaça, og dommerne E. Levits (refererende dommer), A. Borg Barthet, M. Berger og F. Biltgen,

generaladvokat: E. Sharpston,

justitssekretær: fuldmægtig V. Giacobbo-Peyronnel,

på grundlag af den skriftlige forhandling og efter retsmødet den 15. december 2016,

efter at der er afgivet indlæg af:

- Ville de Nivelles ved advokat L. Markey,
- Rudy Matzak ved advokaterne P. Joassart, A. Percy og P. Knaepen,
- den belgiske regering ved M. Jacobs og L. Van den Broeck, som befuldmægtigede, bistået af advokaterne F. Baert og J. Clesse,
- den franske regering ved D. Colas og R. Coesme, som befuldmægtigede,
- den nederlandske regering ved M.K. Bulterman, M. Noort og J. Langer, som befuldmægtigede,

* Processprog: fransk.

- Det Forenede Kongeriges regering ved G. Brown, S. Simmons og D. Robertson, som befuldmægtigede, bistået af barristers R. Hill og B. Lask,
 - Europa-Kommissionen ved D. Martin og J. Tomkin, som befuldmægtigede,
- og efter at generaladvokaten har fremsat forslag til afgørelse i retsmødet den 26. juli 2017,
afsagt følgende

Dom

- 1 Anmodningen om præjudiciel afgørelse vedrører fortolkningen af artikel 2 og artikel 17, stk. 3, litra c), nr. iii), i Europa-Parlamentets og Rådets direktiv 2003/88/EF af 4. november 2003 om visse aspekter i forbindelse med tilrettelæggelse af arbejdstiden (EUT 2003, L 299, s. 9).
- 2 Anmodningen er blevet indgivet i forbindelse med en tvist mellem Rudy Matzak og Ville de Nivelles vedrørende løn for ydelser, der er erlagt i denne bys brandvæsens tjeneste.

Retsforskrifter

EU-retten

- 3 Artikel 1 i direktiv 2003/88 bestemmer:

»1. Dette direktiv indeholder minimumsforskrifter for sikkerhed og sundhed i forbindelse med tilrettelæggelse af arbejdstiden.

2. Dette direktiv finder anvendelse på:

- a) de minimale daglige hvileperioder, ugentlige hvileperioder og årlige ferier, på pauser og på den maksimale ugentlige arbejdstid, samt på
- b) visse aspekter i forbindelse med natarbejde, skifteholdsarbejde og arbejdsrytme.

3. Dette direktiv finder anvendelse på alle former for private og offentlige aktiviteter som defineret i artikel 2 i [Rådets] direktiv 89/391/EØF [af 12. juni 1989 om iværksættelse af foranstaltninger til forbedring af arbejdstagernes sikkerhed og sundhed under arbejdet (EFT 1989, L 183, s. 1)], jf. dog nærværende direktivs artikel 14, 17, 18 og 19.

[...]

4. Bestemmelserne i direktiv 89/391[...] finder i fuld udstrækning anvendelse på de forhold, der er nævnt i stk. 2, med forbehold af strengere og/eller mere specifikke bestemmelser i nærværende direktiv.«

- 4 Artikel 2 i direktiv 2003/88 med overskriften »Definitioner« bestemmer følgende i nr. 1) og 2):

»I dette direktiv forstås ved:

- 1) »arbejdstid«: det tidsrum, hvori arbejdstageren er på arbejde og står til arbejdsgiverens rådighed under udførelsen af sin beskæftigelse eller sine opgaver i overensstemmelse med national lovgivning og/eller praksis

2) »hvileperiode«: det tidsrum, der ikke er arbejdstid.«

5 Nævnte direktivs artikel 15 med overskriften »Gunstigere bestemmelser« er affattet således:

»Dette direktiv berører ikke medlemsstaternes adgang til at anvende eller indføre love og administrative bestemmelser, der er gunstigere med hensyn til beskyttelse af arbejdstagernes sikkerhed og sundhed, eller til at fremme eller tillade anvendelse af kollektive overenskomster eller aftaler mellem arbejdsmarkedets parter, der er gunstigere med hensyn til beskyttelse af arbejdstagernes sikkerhed og sundhed.«

6 Artikel 17 i direktiv 2003/88 med overskriften »Undtagelsesbestemmelser« har følgende ordlyd:

»1. Under overholdelse af de generelle principper for beskyttelse af arbejdstagernes sikkerhed og sundhed kan medlemsstaterne fravige artikel 3, 4, 5, 6, 8 og 16 [...]

[...]

3. I overensstemmelse med stk. 2 i denne artikel kan artikel 3, 4, 5, 8 og 16 fraviges:

[...]

b) for vagt-, overvågnings- og døgnvagtaktiviteter, der er kendetegnet ved nødvendigheden af at beskytte goder og personer, f.eks. når der er tale om vagter, portnere eller vagtselskaber

c) for aktiviteter, der er kendetegnet ved nødvendigheden af at sikre kontinuerlige ydelser eller vedvarende produktion, f.eks. når der er tale om:

[...]

iii) presse, radio, fjernsyn, filmproduktion, postvæsen og telekommunikation, ambulancetjeneste, brandvæsen og civilbeskyttelse

[...]«

Belgisk ret

7 Loi du 14 décembre 2000 fixant certains aspects de l'aménagement du temps de travail dans le secteur public (lov af 14.12.2000 om fastsættelse af visse aspekter i forbindelse med tilrettelæggelse af arbejdstiden inden for den offentlige sektor) (*Moniteur belge* af 5.1.2001, s. 212) gennemfører direktiv 2003/88 inden for den offentlige sektor.

8 Lovens artikel 3 bestemmer:

»I denne lov forstås ved:

1) arbejdstagere: personer, som i henhold til et lovbestemt eller kontraktligt ansættelsesforhold, herunder praktikanter og midlertidigt ansatte, udfører arbejde under en anden persons ledelse

2) arbejdsgivere: personer, som beskæftiger de under punkt 1 omhandlede personer.«

9 Artikel 8 i den nævnte lov definerer arbejdstid som »den tid, hvori arbejdstageren står til arbejdsgiverens rådighed«.

- 10 Artikel 186 i loi du 30 décembre 2009 portant des dispositions diverses (lov af 30.12.2009 om forskellige bestemmelser) (*Moniteur belge* af 31.12.2009, s. 82925) bestemmer:

»Artikel 3 i lov af 14. december 2000 om fastsættelse af visse aspekter i forbindelse med tilrettelæggelse af arbejdstiden inden for den offentlige sektor skal fortolkes således, at frivillige i de offentlige brandvæsener og i indsatszoner, som fastsat ved lov af 15. maj 2007 om civil sikkerhed, og frivillige i de operationelle enheder for civil sikkerhed ikke henhører under definitionen af arbejdstagere.«

- 11 Forordningen om organiseringen af Ville de Nivelles' brandvæsen, vedtaget i medfør af arrêté royal du 6 mai 1971 fixant les types de règlements communaux relatifs à l'organisation des services communaux d'incendie (kongelig anordning af 6.5.1971 om fastsættelse af de forskellige typer kommunale forordninger vedrørende organiseringen af de kommunale brandvæsener) (*Moniteur belge* af 19.6.1971, s. 7891), regulerer spørgsmål vedrørende det nævnte brandvæsens personale.

- 12 Denne forordning indeholder bestemmelser om professionelt og frivilligt personale. For så vidt angår ansættelse, hvor betingelserne er de samme for de to kategorier, bestemmer nævnte forordnings artikel 11a, punkt 1:

»Efter det første års prøvetid, skal den frivillige prøveansatte [...] opfylde følgende bopælsbetingelse:

1. for personale, der gør tjeneste på brandstationen i Nivelles:

have bopæl eller opholde sig på et sted, hvor den frist, der er nødvendig for at nå frem til brandstationen i Nivelles, i normal trafik og under overholdelse af færdselsloven, ikke overstiger otte minutter maksimum.

I perioder med standby-vagt skal alle medlemmer af det frivillige personale på Nivelles' brandstation:

- permanent opholde sig i en sådan afstand fra brandstationen, at det tidsrum, der er nødvendigt for at nå frem til stationen, i normal trafik ikke overstiger maksimalt otte minutter
- udvise særlig opmærksomhed med henblik på at have adgang til at modtage de forskellige tekniske hjælpemidler, der anvendes til at tilkalde personalet, og øjeblikkeligt at tage af sted, med det mest passende transportmiddel, ved opkald fra det personale, der har standby-vagt.«

- 13 For så vidt angår aflønning af og godtgørelse til personalet bestemmer artikel 39 i forordningen om organiseringen af Ville de Nivelles' brandvæsen, at det professionelle personale aflønnes i henhold til de vilkår, der er fastsat i lønvedtægten for ansatte i Ville de Nivelles.

- 14 De frivilligt ansatte oppebærer de ydelser, der er præciseret nærmere i den nævnte forordnings artikel 40. De beregnes pro rata i forhold til antallet af arbejdstimer. For officerernes »tilkaldevagt i hjemmet« er der fastsat en årlig godtgørelse. Den svarer til det professionelle personales årlige godtgørelse.

Twisten i hovedsagen og de præjudicielle spørgsmål

- 15 Ville de Nivelles' brandvæsen består af professionelle og frivillige brandmænd.
- 16 De frivillige brandmænd deltager i indsatsopgaverne. Blandt de øvrige opgaver, som er tillagt dem, er opgaven med bl.a. at sikre vagter og bemandinger af brandstationen, idet tidsplanen herfor fastsættes ved årets begyndelse.

- 17 Rudy Matzak tiltrådte tjenesten i Ville de Nivelles den 1. august 1980 og blev frivillig brandmand et år senere. Han er i øvrigt ansat i en privat virksomhed.
- 18 Den 16. december 2009 anlagde Rudy Matzak en retssag med påstand om, at Ville de Nivelles blev dømt til at betale ham et foreløbigt beløb på 1 EUR i erstatning for den manglende betaling, i løbet af hans tjenestear, af løn for hans ydelser i egenskab af frivillig brandmand, bl.a. hans tilkaldevagter i hjemmet.
- 19 Ved dom af 22. marts 2012 gav tribunal du travail de Nivelles (arbejdsretten i første instans i Nivelles, Belgien) i vidt omfang Rudy Matzak medhold.
- 20 Ville de Nivelles iværksatte appel af denne dom ved cour du travail de Bruxelles (appeldomstolen i arbejdsretlige sager i Bruxelles, Belgien).
- 21 Ved dom af 14. september 2015 gav den forelæggende ret delvis appellanten medhold i appellen. For så vidt angår den krævede løn for tilkaldevagter i hjemmet, som ifølge Rudy Matzak skal kvalificeres som arbejdstid, er den forelæggende ret i tvivl om, hvorvidt sådanne vagter kan anses for at falde ind under definitionen på arbejdstid som omhandlet i direktiv 2003/88.
- 22 På denne baggrund har cour du travail de Bruxelles (appeldomstolen i arbejdsretlige sager i Bruxelles) besluttet at udsætte sagen og forelægge Domstolen følgende præjudicielle spørgsmål:
- »1) Skal artikel 17, stk. 3, litra c), nr. iii), i direktiv 2003/88 [...] fortolkes således, at den giver medlemsstaterne ret til at udelukke visse kategorier af brandmænd ansat af det offentlige brandvæsen fra alle bestemmelserne til gennemførelse af dette direktiv i national ret, herunder de bestemmelser, hvorved arbejdstid og hviletid defineres?
- 2) For så vidt som direktiv [2003/88] ikke indeholder minimumsstandarder, skal det da fortolkes således, at det ikke er til hinder for, at den nationale lovgiver opretholder eller vedtager en bredere definition af arbejdstid?
- 3) Henset til artikel 153[, stk. 5,] TEUF og målene med direktiv 2003/88 [...] skal dette direktivs artikel 2, for så vidt som det definerer de vigtigste begreber, der anvendes i direktivet, bl.a. arbejdstid og hviletid, da fortolkes således, at det ikke finder anvendelse på begrebet arbejdstid, der gør det muligt at fastsætte lønnen i forbindelse med tilkaldevagt?
- 4) Udgør direktiv 2003/88 [...] en hindring for, at tilkaldevagt betragtes som arbejdstid, når de krav, der stilles til arbejdstageren i denne vagtperiode (f.eks. forpligtelsen til at reagere på arbejdsgiverens opkald inden for en frist på otte minutter), selv om den udføres i arbejdstagerens hjem, i betydeligt omfang begrænser dennes mulighed for at udføre andre aktiviteter?»

Om de præjudicielle spørgsmål

Indledende bemærkninger

- 23 Indledningsvis bemærkes for det første, at såvel Ville de Nivelles som Europa-Kommissionen har gjort gældende, at de præjudicielle spørgsmål, for så vidt som de vedrører begrebet løn, skal afvises fra realitetsbehandling. Direktiv 2003/88, som er støttet på artikel 153, stk. 2, TEUF, finder nemlig i henhold til samme artikels stk. 5 ikke anvendelse på spørgsmålet om aflønning af de arbejdstagere, der falder ind under dens anvendelsesområde. Genstanden for tvisten i hovedsagen er imidlertid at afgøre spørgsmålet om lønnen til Rudy Matzak for de tilkaldevagter i hjemmet, der er foretaget som frivillig brandmand i Ville de Nivelles.

- 24 I denne henseende konstateres, at bortset fra den særlige situation vedrørende årlig betalt ferie, som er omhandlet i artikel 7, stk. 1, i direktiv 2003/88, begrænser dette direktiv sig til at regulere visse aspekter af tilrettelæggelsen af arbejdstiden for at sikre arbejdstagernes sikkerhed og sundhed, hvorfor det i princippet ikke finder anvendelse på arbejdstagernes lønforhold (dom af 26.7.2017, Hälvä m.fl., C-175/16, EU:C:2017:617, præmis 25 og den deri nævnte retspraksis).
- 25 Denne konstatering medfører imidlertid ikke, at de præjudicielle spørgsmål, der er forelagt Domstolen i den foreliggende sag, ikke bør besvares.
- 26 Som generaladvokaten har anført i punkt 20 i forslaget til afgørelse, fremgår det nemlig af forelæggelsesafgørelsen, at den forelæggende ret ønsker en afklaring af fortolkningen af artikel 2 og artikel 17, stk. 3, litra c), nr. iii), i direktiv 2003/88, idet den nævnte ret finder en sådan fortolkning nødvendig med henblik på at løse den tvist, der verserer for den. Den omstændighed, at sidstnævnte in fine vedrører et spørgsmål om aflønning, er i denne sammenhæng irrelevant, henset til, at det tilkommer den forelæggende ret og ikke Domstolen at afgøre dette spørgsmål i forbindelse med tvisten i hovedsagen.
- 27 For det andet har Domstolen fastslået, at direktiv 2003/88 finder anvendelse på aktiviteter, der udføres af brandmænd, selv om de udøves af indsatsstyrker, og uanset om formålet er at slukke en ildebrand eller at udføre andre former for redningsarbejde, når de udføres under betingelser, der er sædvanlige for de opgaver, som varetages af den pågældende tjeneste. Dette gælder, selv om de indsatsopgaver, som disse aktiviteter kan give anledning til, er af en sådan art, at de ikke kan forudses, og selv om de arbejdstagere, der deltager heri, kan blive udsat for visse sikkerheds- og/eller sundhedsrisici (kendelse af 14.7.2005, Personalrat der Feuerwehr Hamburg, C-52/04, EU:C:2005:467, præmis 52).
- 28 For det tredje bemærkes for så vidt angår kvalifikationen af Rudy Matzak som »arbejdstager«, at dette begreb ikke i forhold til anvendelsen af direktiv 2003/88 kan fortolkes forskelligt, alt efter hvilken national lovgivning der er tale om, men må tillægges en selvstændig betydning i EU-retten (dom af 14.10.2010, Union syndicale Solidaires Isère, C-428/09, EU:C:2010:612, præmis 28). Ifølge fast retspraksis på området skal en enhver person, der udøver en reel og faktisk beskæftigelse, bortset fra beskæftigelse af så ringe omfang, at den fremtræder som et rent marginalt supplement, anses for »arbejdstager«. Kendetegnet ved et arbejdsforhold er, at en person i en vis periode præsterer ydelser mod vederlag for en anden og efter dennes anvisninger (dom af 26.3.2015, Fenoll, C-316/13, EU:C:2015:200, præmis 27 og den deri nævnte retspraksis).
- 29 Domstolen har ligeledes præciseret, at et arbejdsforholds retlige karakter efter national ret ikke er afgørende for arbejdstagerbegrebet i EU-retten forstand (dom af 20.9.2007, Kiiski, C-116/06, EU:C:2007:536, præmis 26 og den deri nævnte retspraksis).
- 30 For så vidt angår hovedsagen er den omstændighed, at Rudy Matzak i henhold til national ret ikke har status som professionel brandmand, men som frivillig brandmand, således irrelevant med henblik på hans kvalifikation som »arbejdstager« som omhandlet i direktiv 2003/88.
- 31 Henset til det ovenstående må det antages, at en person i Rudy Matzaks situation skal kvalificeres som »arbejdstager« som omhandlet i direktiv 2003/88, for så vidt som det fremgår af de oplysninger, som Domstolen råder over, at sidstnævnte var ansat i Ville de Nivelles' brandvæsen, hvor han mod vederlag udøvede en vis reel og faktisk beskæftigelse efter en andens anvisninger, hvilket det tilkommer den forelæggende ret at efterprøve.
- 32 For det fjerde forholder det sig således, at eftersom artikel 1-8 i direktiv 2003/88 er affattet med en ordlyd, der i det væsentlige er identisk med den, der er anvendt i artikel 1-8 i Rådets direktiv 93/104/EF af 23. november 1993 om visse aspekter i forbindelse med tilrettelæggelse af arbejdstiden (EFT 1993, L 307, s. 18), som ændret ved Europa-Parlamentets og Rådets direktiv 2000/34/EF af

22. juni 2000 (EFT 2000, L 195, s. 41), kan Domstolens fortolkning af sidstnævnte overføres til de førnævnte artikler i direktiv 2003/88 (kendelse af 4.3.2011, Grigore, C-258/10, ikke trykt i Sml., EU:C:2011:122, præmis 39 og den deri nævnte retspraksis).

Om det første spørgsmål

- 33 Med det første spørgsmål ønsker den forelæggende ret nærmere bestemt oplyst, om artikel 17, stk. 3, litra c), nr. iii), i direktiv 2003/88 skal fortolkes således, at medlemsstaterne i forhold til visse kategorier af brandmænd ansat af det offentlige brandvæsen kan fravige alle de forpligtelser, der følger af bestemmelserne i dette direktiv, herunder direktivets artikel 2, der bl.a. definerer begreberne »arbejdstid« og »hvileperiode«.
- 34 I denne forbindelse har Domstolen fastslået, at artikel 2 i direktiv 2003/88 ikke er blandt de af direktivets bestemmelser, som det er tilladt at fravige (kendelse af 4.3.2011, Grigore, C-258/10, ikke trykt i Sml., EU:C:2011:122, præmis 45).
- 35 Ifølge ordlyden af artikel 17, stk. 1, i direktiv 2003/88 kan medlemsstaterne nemlig fravige dette direktivs artikel 3, 4, 5, 6, 8 og 16, og i nævnte artikels stk. 3 præciseres, at det nævnte direktivs artikel 3, 4, 5, 8 og 16 kan fraviges for de deri nævnte aktiviteter, herunder brandvæsen.
- 36 Selve ordlyden af artikel 17 i direktiv 2003/88 tillader således ikke en fravigelse af direktivets artikel 2, som definerer de vigtigste begreber, der er indeholdt i dette direktiv.
- 37 Endvidere er der, som generaladvokaten har anført i punkt 27 i forslaget til afgørelse, ikke plads til at vedtage en udvidende fortolkning af det nævnte direktivs artikel 17, som går videre end den udtrykkelige ordlyd af de undtagelser, der er tilladt heri.
- 38 Det fremgår nemlig af Domstolens praksis, at for så vidt angår de undtagelser, der er fastsat i direktiv 2003/88, bl.a. i dets artikel 17, skal disse undtagelser – idet de udgør en fravigelse af den EU-retlige regulering af arbejdstiden, der er indført ved dette direktiv – fortolkes således, at deres rækkevidde begrænses til det, der er strengt nødvendigt for at varetage de interesser, som de nævnte undtagelser giver adgang til at beskytte (jf. i denne retning dom af 14.10.2010, Union syndicale Solidaires Isère, C-428/09, EU:C:2010:612, præmis 39 og 40).
- 39 Henset til det ovenstående skal det første spørgsmål besvares med, at artikel 17, stk. 3, litra c), nr. iii), i direktiv 2003/88 skal fortolkes således, at medlemsstaterne i forhold til visse kategorier af brandmænd ansat af det offentlige brandvæsen ikke kan fravige alle de forpligtelser, der følger af bestemmelserne i dette direktiv, herunder direktivets artikel 2, der bl.a. definerer begreberne »arbejdstid« og »hvileperiode«.

Om det andet spørgsmål

- 40 Med det andet spørgsmål ønsker den forelæggende ret nærmere bestemt oplyst, om artikel 15 i direktiv 2003/88 skal fortolkes således, at den tillader, at medlemsstaterne opretholder eller vedtager en mindre restriktiv definition af begrebet »arbejdstid« end den definition, der er fastsat i dette direktivs artikel 2.
- 41 For at besvare dette spørgsmål må ordlyden af artikel 15 i direktiv 2003/88 undersøges i forhold til den ordning, der er fastsat ved dette direktiv, samt til dets formål.

- 42 Ifølge ordlyden af artikel 15 i direktiv 2003/88 har medlemsstaterne adgang til at anvende eller indføre love og administrative bestemmelser, der er gunstigere med hensyn til beskyttelse af arbejdstagernes sikkerhed og sundhed. Det følger af denne artikel, at de nationale bestemmelser, som denne henviser til, er de bestemmelser, som kan sammenlignes med de bestemmelser, der er fastsat i direktiv 2003/88 om beskyttelse af arbejdstagernes sikkerhed og sundhed.
- 43 Disse sidstnævnte bestemmelser kan imidlertid udelukkende være de bestemmelser, som ved deres funktion og formål tilsigter at fastsætte et minimumsniveau for beskyttelse af arbejdstagernes sikkerhed og sundhed. Dette er tilfældet for de bestemmelser, der henhører under dette direktivs kapitel 2 og 3. Derimod har bestemmelserne i det nævnte direktivs kapitel 1, som omfatter direktivets artikel 1 og 2, en anderledes karakter. Sidstnævnte fastsætter nemlig ikke minimumshviletidsperioder og vedrører ikke andre aspekter i forbindelse med tilrettelæggelse af arbejdstiden, men fastsætter de definitioner, der er nødvendige med henblik på at afgrænse formålet med direktiv 2003/88 samt dets anvendelsesområde.
- 44 Følgelig følger det af ordlyden af artikel 15 i direktiv 2003/88, sammenholdt med den ordning, der er fastsat i dette direktiv, at den mulighed, der er fastsat i sidstnævnte artikel, ikke finder anvendelse på definitionen af begrebet »arbejdstid« i direktivets artikel 2.
- 45 Denne konstatering understøttes af formålet med direktiv 2003/88. Som generaladvokaten har anført i punkt 33 i forslaget til afgørelse, tilsigter dette direktiv nemlig, på de områder, der falder ind under dets anvendelsesområde, at sikre en minimumsbeskyttelse, der finder anvendelse på alle arbejdstagere i Unionen. Med henblik herpå og med det formål at sikre det nævnte direktivs fulde virkning kan definitionerne i direktivets artikel 2 ikke gives en fortolkning, der er forskellig, alt efter hvilken national lovgivning der er tale om, men må, således som det blev præciseret i denne doms præmis 28 for så vidt angår begrebet »arbejdstager«, tillægges en selvstændig betydning i EU-retten (jf. i denne retning dom af 1.12.2005, *Dellas m.fl.*, C-14/04, EU:C:2005:728, præmis 44 og den deri nævnte retspraksis).
- 46 I denne sammenhæng må det imidlertid præciseres, at selv om medlemsstaterne ikke har beføjelse til at ændre definitionen af »arbejdstid« som omhandlet i artikel 2 i direktiv 2003/88, kan de, således som det er anført i denne doms præmis 42, i deres respektive nationale lovgivninger frit vedtage bestemmelser, som fastsætter en varighed af arbejdstid og hviletid, som er mere gunstig for arbejdstagerne end den varighed, der er fastsat i dette direktiv.
- 47 Henset til det ovenstående skal det andet spørgsmål besvares med, at artikel 15 i direktiv 2003/88 skal fortolkes således, at den ikke tillader, at medlemsstaterne opretholder eller vedtager en mindre restriktiv definition af begrebet »arbejdstid« end den definition, der er fastsat i dette direktivs artikel 2.

Om det tredje spørgsmål

- 48 Med det tredje spørgsmål ønsker den forelæggende ret nærmere bestemt oplyst, om artikel 2 i direktiv 2003/88 skal fortolkes således, at den pålægger medlemsstaterne at fastsætte lønnen for perioder med tilkaldevagt i hjemmet som de i hovedsagen omhandlede i forhold til kvalifikationen af disse perioder som »arbejdstid« og »hvileperiode«.
- 49 I denne henseende bemærkes således som anført af den forelæggende ret, at det er ubestridt, at direktiv 2003/88 ikke regulerer spørgsmålet om arbejdstagernes løn, idet dette aspekt i henhold til artikel 153, stk. 5, TEUF, falder uden for Unionens kompetence.

- 50 Selv om medlemsstaterne har beføjelse til at fastsætte lønnen for de arbejdstagere, der falder ind under direktiv 2003/88's anvendelsesområde i forhold til definitionen af begreberne »arbejdstid« og »hvileperiode« i dette direktivs artikel 2, er de folgelig ikke tvunget til at gøre dette.
- 51 Medlemsstaterne kan således i deres nationale ret fastsætte, at lønnen til en arbejdstager for »arbejdstid« er forskellig fra lønnen til en arbejdstager for en »hvileperiode«, og dette endog således, at der ikke gives løn for sidstnævnte slags periode.
- 52 Henset til det ovenstående skal det tredje spørgsmål besvares med, at artikel 2 i direktiv 2003/88 skal fortolkes således, at den ikke pålægger medlemsstaterne at fastsætte lønnen for perioder med tilkaldevagt i hjemmet som de i hovedsagen omhandlede i forhold til kvalifikationen af disse perioder som »arbejdstid« og »hvileperiode«.

Om det fjerde spørgsmål

- 53 Med det fjerde spørgsmål ønsker den forelæggende ret nærmere bestemt oplyst, om artikel 2 i direktiv 2003/88 skal fortolkes således, at den tilkaldevagt, som en arbejdstager udfører i hjemmet med en forpligtelse til at besvare opkald fra arbejdsgiveren inden for en frist på otte minutter, og som i meget betydeligt omfang indskrænker mulighederne for at udføre andre aktiviteter, skal betragtes som »arbejdstid«.
- 54 I denne forbindelse bemærkes, at Domstolen allerede har haft lejlighed til at tage stilling til spørgsmålet om kvalifikationen af tilkaldevagt som »arbejdstid« eller »hvileperiode«, der er udført af arbejdstagere, der falder ind under anvendelsesområdet for direktiv 2003/88.
- 55 Domstolen har i denne sammenhæng indledningsvis præciseret, at begreberne »arbejdstid« og »hvileperiode« udelukker hinanden (jf. i denne retning dom af 3.10.2000, Simap, C-303/98, EU:C:2000:528, præmis 47, og af 10.9.2015, Federación de Servicios Privados del sindicato Comisiones obreras, C-266/14, EU:C:2015:578, præmis 26 og den deri nævnte retspraksis). Det må således konstateres, at den tilkaldevagt, som en arbejdstager har udført i forbindelse med sine fritidsaktiviteter for sin arbejdsgiver, på EU-rettens nuværende udviklingstrin enten skal kvalificeres som »arbejdstid« eller »hvileperiode«.
- 56 I øvrigt omfatter kendetegnene ved begrebet »arbejdstid« i artikel 2 i direktivet 2003/88's forstand ikke intensiteten af det af lønmodtageren præsterede arbejde eller dennes arbejdsindsats (dom af 1.12.2005, Dellas m.fl., C-14/04, EU:C:2005:728, præmis 43).
- 57 Det er dernæst blevet fastslået, at den omstændighed, at arbejdstageren er fysisk til stede og til rådighed på arbejdsstedet under tilkaldevagten med henblik på at levere sine faglige tjenesteydelser, skal anses for at indgå i udførelsen af hans arbejde, selv om det faktisk udførte arbejde varierer efter omstændighederne (jf. i denne retning dom af 3.10.2000, Simap, C-303/98, EU:C:2000:528, præmis 48).
- 58 Den omstændighed, at tilkaldevagt udelukkes fra begrebet »arbejdstid« efter ordningen med fysisk tilstedeværelse på arbejdsstedet, ville nemlig indebære et indgreb i formålet med direktiv 2003/88, som er at sikre arbejdstagernes sikkerhed og sundhed ved at sikre dem minimumshvileperioder og passende pauser (jf. i denne retning dom af 3.10.2000, Simap, C-303/98, EU:C:2000:528, præmis 49).
- 59 Desuden fremgår det af Domstolens retspraksis, at den afgørende faktor ved kvalificeringen af »arbejdstid« i direktiv 2003/88's forstand er den omstændighed, at arbejdstageren er forpligtet til fysisk at opholde sig på det sted, som arbejdsgiveren har anvist, og til på dette sted at stå til rådighed for denne for straks at kunne erlægge passende ydelser, hvis der er behov herfor. Disse forpligtelser, der udelukker, at de berørte arbejdstagere kan vælge, hvor de vil opholde sig i perioderne med

tilkaldevagt, anses nemlig for at indgå i udførelsen af deres arbejde (jf. i denne retning dom af 9.9.2003, Jaeger, C-151/02, EU:C:2003:437, præmis 63, og kendelse af 4.3.2011, Grigore, C-258/10, ikke trykt i Sml., EU:C:2011:122, præmis 53 og den deri nævnte retspraksis).

- 60 Det bemærkes endelig, at det forholder sig anderledes i den situation, hvor arbejdstageren udfører en tilkaldevagt efter standby-ordningen, hvorefter han permanent skal stå til rådighed uden dog at være forpligtet til at være til stede på arbejdsstedet. Selv om arbejdstageren er til rådighed for sin arbejdsgiver, for så vidt som han skal kunne kontaktes, kan han nemlig i denne situation råde over sin tid med færre begrænsninger og bruge den i egen interesse. Under disse omstændigheder er det kun den tid, der bruges til faktisk udførelse af arbejde, der skal betragtes som »arbejdstid« i direktiv 2003/88's forstand (jf. i denne retning dom af 9.9.2003, Jaeger, C-151/02, EU:C:2003:437, præmis 65 og den deri nævnte retspraksis).
- 61 I hovedsagen skulle Rudy Matzak ifølge de oplysninger, som Domstolen råder over, og som den forelæggende ret skal efterprøve, ikke kun kunne tilkaldes under tilkaldevagterne. Han var dels forpligtet til at besvare opkald fra sin arbejdsgiver inden for en frist på otte minutter, dels forpligtet til at være fysisk til stede på det sted, som arbejdsgiveren havde anvist. Imidlertid var dette sted Rudy Matzaks hjem og ikke som i de sager, der har givet anledning til den i denne doms præmis 57-59 nævnte retspraksis, hans arbejdssted.
- 62 I denne henseende bemærkes, at det af Domstolens praksis fremgår, at begreberne »arbejdstid« og »hvileperiode« i den forstand, hvori disse er anvendt i direktiv 2003/88, udgør EU-retlige begreber, der skal defineres efter objektive kriterier under hensyn til direktivets opbygning og formål, idet de tilsigter at fastsætte minimumsforskrifter med henblik på at forbedre arbejdstagernes leve- og arbejdsvilkår (dom af 10.9.2015, Federación de Servicios Privados del sindicato Comisiones obreras, C-266/14, EU:C:2015:578, præmis 27).
- 63 Forpligtelsen til at være fysisk til stede på det sted, som arbejdsgiveren har anvist, samt de begrænsninger, der geografisk og tidsmæssigt følger af nødvendigheden af at kunne nå frem til arbejdsstedet inden for en frist på otte minutter, kan objektivt set begrænse de muligheder, som en arbejdstager i Rudy Matzaks situation har for at hellige sig sine personlige og sociale interesser.
- 64 Henset til sådanne begrænsninger adskiller Rudy Matzaks situation sig fra situationen for en arbejdstager, som under sin tilkaldevagt blot skal stå til rådighed for sin arbejdsgiver med henblik på, at sidstnævnte kan komme i kontakt med ham.
- 65 Under disse omstændigheder skal begrebet »arbejdstid« i artikel 2 i direktiv 2003/88 fortolkes således, at det finder anvendelse i en situation, hvor en arbejdstager er forpligtet til at udføre en tilkaldevagt i hjemmet, til dér at stå til rådighed for sin arbejdsgiver og til at kunne nå frem til sit arbejdssted inden for en frist på otte minutter.
- 66 Det følger af det ovenstående, at det fjerde spørgsmål skal besvares med, at artikel 2 i direktiv 2003/88 skal fortolkes således, at den tilkaldevagt, som en arbejdstager udfører i hjemmet med en forpligtelse til at besvare opkald fra arbejdsgiveren inden for en frist på otte minutter, og som i meget betydeligt omfang indskrænker mulighederne for at udføre andre aktiviteter, skal betragtes som »arbejdstid«.

Sagsomkostninger

- 67 Da sagens behandling i forhold til hovedsagens parter udgør et led i den sag, der verserer for den forelæggende ret, tilkommer det denne at træffe afgørelse om sagsomkostningerne. Bortset fra nævnte parters udgifter kan de udgifter, som er afholdt i forbindelse med afgivelse af indlæg for Domstolen, ikke erstattes.

På grundlag af disse præmisser kender Domstolen (Femte Afdeling) for ret:

- 1) Artikel 17, stk. 3, litra c), nr. iii), i Europa-Parlamentets og Rådets direktiv 2003/88/EF af 4. november 2003 om visse aspekter i forbindelse med tilrettelæggelse af arbejdstiden skal fortolkes således, at medlemsstaterne i forhold til visse kategorier af brandmænd ansat af det offentlige brandvæsen ikke kan fravige alle de forpligtelser, der følger af bestemmelserne i dette direktiv, herunder direktivets artikel 2, der bl.a. definerer begreberne »arbejdstid« og »hvileperiode«.
- 2) Artikel 15 i direktiv 2003/88 skal fortolkes således, at den ikke tillader, at medlemsstaterne opretholder eller vedtager en mindre restriktiv definition af begrebet »arbejdstid« end den definition, der er fastsat i dette direktivs artikel 2.
- 3) Artikel 2 i direktiv 2003/88 skal fortolkes således, at den ikke pålægger medlemsstaterne at fastsætte lønnen for perioder med tilkaldevagt i hjemmet som de i hovedsagen omhandlede i forhold til kvalifikationen af disse perioder som »arbejdstid« og »hvileperiode«.
- 4) Artikel 2 i direktiv 2003/88 skal fortolkes således, at den tilkaldevagt, som en arbejdstager udfører i hjemmet med en forpligtelse til at besvare opkald fra arbejdsgiveren inden for en frist på otte minutter, og som i meget betydeligt omfang indskrænker mulighederne for at udføre andre aktiviteter, skal betragtes som »arbejdstid«.

Underskrifter